

P r i k a z i i o s v r t i

PRIKAZ DOKUMENTA DOCUMENT VIEW

Congregazione per il clero, Istruzione *La conversione pastorale della comunità parrocchiale al servizio della missione evangelizzatrice della Chiesa*, 29 giugno 2020, Roma. (Kongregacija za kler, Naputak *Pastoralna preobrazba župne zajednice u službi evangelizacijskog poslanja Crkve*, Rim, 29. lipnja 2020.)

Papa Franjo odobrio je naputak „Pastoralna preobrazba župne zajednice u službi evangelizacijskog poslanja Crkve“, koji je, na svetkovanu sv. Petra i Pavla 2020. godine, potpisala Kongregacija za kler. *Naputak* se sastoji od jedanaest poglavlja te, osim uvoda i zaključka, sveukupno ima 124 broja. Premda ne nudi neke posebne novosti, nego sažima i predlaže način moguće primjene već poznatih teološko-pastoralnih i kanonskih mjesta o poticaju izgradnje i obnove župne zajednice, ipak je nakon objave izazvao velike kritike, kako teologa tako i biskupa, poglavito na njemačkomu govornom području, gdje mu se spočitavao klerikalizam. Ovim se *Naputkom* nastoji nadići tradicionalna vizija župe kao teritorijalne strukture, s ciljem stvaranja evangelizacijske i misijske suodgovornosti naroda Božjega. Zbog naravi članka ovdje ne ulazim u dublju teološko-pastoralnu prosudbu, nego samo ukratko prikazujem sadržaj *Naputka*, čijih se jedanaest poglavlja može sažeti u dva dijela.

1. PREOBRAZBA PASTORALA I OBNOVA ŽUPNE ZAJEDNICE U MISIONARSKOM SMISLU

Prema sadržaju dokumenta može se reći da prvi dio obuhvaća prvih šest poglavlja. *Naputak* je posebno nadahnut poticajima pape Franje, koji smatra da u župnomu pastoralu treba „tražiti nove putove“, jer Crkva za to ima mnoge mogućnosti, uvodno ističe Kongregacija za kler. Osobito se primjećuje da je dokument pod utjecajem strateške Papine pobudnice *Evangelii gaudium*, na koju se četo

poziva, a ključna poruka, u vidu evangelizacije, provlači se kroz poziv na pastoralno obraćenje župne zajednice u misionarskomu smislu. U središtu pastoralne obnove je misijsko poslanje, koje je Crkvi povjerio Isus Krist, a da bi se riječ Božja ukorijenila, u kršćanskoj zajednici treba posvijestiti misionarski duh. U vidu suvremene kulture, župne su zajednice pozvane izlaziti iz samih sebe usmjerujući se na zajedništvo i suradnju, suodgovornost i sudjelovanje, milosrđe i brigu za navještaj evanđelja. Premda se promjena pastorala prije svega odnosi na obnovu struktura, ipak se poglavito tiče župe kao zajednice, koja se sabire oko stola riječi Božje i euharistije. Osim povijesnoga i biblijskoga konteksta nastanka župe posebno se zamjećuje misao prema kojoj se teritorijalno oblikovanje treba suočiti s izazovima suvremene kulture i svijeta, koji je prožet mobilnošću i digitalnom kulturom. Župa se nalazi u promjenljivoj kulturi i teritorij je manje percipiran, dok su umnožena mjesta pripadnosti kao i međuljudski odnosi, te mogu lako skliznuti u virtualnost bez zauzetosti i odgovornosti (pogl. 1-2).

Župi je potrebna nova snaga da bi prikladno odgovorila na izazove vremena i otkrila poziv svakoga krštenika da bude učenik Isusa Krista i navjestitelj evanđelja. Da bi se promicala središnja misijska nazočnost kršćanske zajednice u svijetu, važno je također preispitati i poslanje svećenika, koji su, zajedno s vjernicima laicima, pozvani pokazati evangelizacijsko lice župne zajednice. Osim toga, župa je pozvana tražiti nove oblike blizine i pratiti nova zbivanja na teritoriju na kojemu borave razne kulture. Župa bi se trebala ukorijeniti tamo gdje žive ljudi, jer teritorij, smatra Kongregacija, nije više samo ograničeni zemljopisni prostor, nego kontekst u kojemu svatko izražava svoj život prožet odnosima, međusobnim služenjem i drevnim tradicijama. S obzirom na spomenuti odnos prema teritoriju, u *Naputku* se radi o jednomu od naglašenijih pastoralnih stavova s obzirom na obnovu postavke župnoga pastorala, jer se time nadilazi pastoral koji se obnaša samo unutar župnih granica te bi se crkveno zajedništvo trebalo jasnije odvijati kroz sinergiju službi i karizmi. Pastoralni rad, dakle, treba provoditi izvan teritorijalnih župnih granica. Jer pukim ponavljanjem aktivnosti bez utjecaja na ljude župa postaje sterilna, odnosno bez duhovnosti i evangelizacije u opasnosti je da postane autoreferencijalna, sklerotična, lišena evanđeoskog ukusa ili zatvorena u male skupine. Župna zajednica kao ljudski kontekst, u kojemu se evangelizira, slave sakramenti i živi ljubav u misionarskomu dinamizmu, postaje kriterij za provjeru autentičnosti. Nužno je poticati obnovu tradicionalnih župnih struktura u misionarskomu ključu, što nije moguće bez navještaja Rije-

či, sakramentalnoga života, svjedočenja i bitnih područja u kojima župa raste. Osim uranjanja u euharistijsko otajstvo, također se osjeća potreba ponovnoga otkrivanja kršćanske inicijacije, uspostava mistagogije i kontinuitet župne kateheze. Osim pogibeljnih utjecaja na kršćanski život, kao što su gnosticizam i pelagijanizam, nužno je poticati kulturu susreta, što je potrebno za promicanje dijaloga, solidarnosti, otvorenosti i blizine za druge. *Naputak* ne govori o ukidanju župe, nego ističe njezinu pastoralnu vrijednost i misionarstvo kao unutarnju nit njezine preobrazbe (pogl. 3-4).

Različite sastavnice u kojima se župa ostvaruje usmjerene su na zajedništvo i jedinstvo, jer župa je zajednica koju Duh Sveti poziva da naviješta riječ Božju i preporuča djecu na krsnomu zdencu, a župnik, koji je sabire, slavi sveta otajstva i djeluje u misionarskomu duhu. Kongregacija za kler uspoređuje župu sa svetištem, jer joj pripada duhovni i crkveni stil svetišta i u tom smislu mnogim vjernicima predstavlja željeni cilj osobnoga unutarnjeg traženja i mjesto na kojemu se susreće s licem milosrdnoga Krista i gostoljubivom Crkvom. Tako župa, kao zajednica zajednicâ, očituje društvenu osjetljivost te postaje uključiva, evangelizacijska i pozorna na siromašne i bolesne, osjetljiva na osobe i obitelji bez posla, otvarajući vrata potrebnima. Tijekom svoje obnove župa treba izbjeći napast činovničkoga ustroja i ponude usluga. Osim toga, Kongregacija napominje da je, prije preoblikovanja župnih struktura, prije nego potrebna žurna promjena mentaliteta i unutarnja obnova osoba, poglavito onih koje su pozvane na odgovornost pastoralnoga vodstva. Svi pastiri, a osobito župnici, žurno trebaju primijetiti potrebu za misijskom obnovom pastorala. Time se nadilazi tradicionalni župni oblik, koji je izričito usmjeren na župnika kao jedinog nositelja pastorala. Obnova se, međutim, ne tiče samo župnika niti se može nametnuti odozgor, isključujući narod Božji, a pastoralna preobrazba treba biti prožeta sviješću da je narod Božji pomazan milošću Duha Svetoga. U tom vidu župna se promjena tiče svih sastavnica naroda Božjega i zato treba tražiti mjesta zajedništva i sudjelovanja u kojima narod Božji može očitovati svoje poslanje. Takva postavka upućuje na potrebu nadilaženja samouputnoga koncepta župe i klerikalizacije pastorala. Štoviše, zagovara praksu u kojoj svaki krštenik postaje aktivni nositelj evangelizacije, stvarajući organski stil i oblik zajedništva bilo u povezanosti s drugim župama bilo na razini biskupijskoga ujedinjenja. Kongregacija smatra da je zadaća pastira održavati taj pastoralni oblik živim. Isto tako, prezbitera zajednica pozvana je na mudru prosudbu kako bi u župi potaknula rast, sazrijevanje i prepoznavanje raznih zvanja i službi (pogl. 5-6).

2. UNUTARNJI USTROJ ŽUPE, PASTORALNA RASPODJELA U BISKUPIJI I TIJELA SUODGOVORNOSTI

Drugi je dio usmjeren na unutarnji ustroj župne zajednice i pastoralnu diobu biskupije s obzirom na župe, različite uloge i načine primjene odredaba koje se odnose na njih. Pastoralno obraćenje župne zajednice u misionarskomu smislu događa se u postupnomu obnavljanju struktura, čime se u provedbi pruža povjerenje, sudjelovanje i suodgovornost svih vjernika. U tomu vidu Kongregacija govori o već poznatim, ali novijim modelima kao što je „pastoralna jedinica“ i „pastoralna zona“, čime se označuje biskupijski pastoralni ustroj župa te se izražava nov odnos vjernika i teritorija. Međutim, rješenje se ne nazire samo u novim nazivima postojećih stvarnosti, nego se teži uspostavi struktura pomoću kojih bi se učinkovito provela evangelizacija i uspostavila bliskost između župnika i pastoralnih radnika. Prije nove teritorijalne raspodjele župa biskup je obavezan savjetovati se s prezbiterijskim vijećem. Poštujući kanonske odredbe, ujedinjavanje župa može se odvijati u saveznom obliku tako da župe ostanu različite u svom identitetu, čime se očito želi izbjeći spajanje župa u tzv. „veležupe“. No za ukidanje ili spajanje župa moraju postojati prikladni razlozi, koji su izravno i organski povezani s određenom župom, a oskudica svećenika, biskupijsko financijsko stanje te opća, teorijska i načelna razmišljanja nisu opravdani razlozi. U daljnjoj preraspodjeli župa govori se o dekanatu i obvezama dekana sukladno odredbama kanonskoga prava, ističući da biskup može, ako to zahtijevaju okolnosti, ujediniti župe u nekom dekanatu, a isto tako treba promicati organsku suradnju susjednih župa. Ujedinjenje župa (nazvano „pastoralna jedinica“), u kojemu svaka župa treba biti povjerena župniku, premda biskup može cijelu „pastoralnu jedinicu“ povjeriti istomu župniku ili skupini svećenika *in solidum* s voditeljem, treba biti što skladnije, da se što lakše provodi zajednički ili integrirani pastoral u misionarskoj perspektivi. Prema tomu, ističe se da je razlog uspostave modela „pastoralnih jedinica“ pastoralna učinkovitost u misijskomu ključu, što je posve nov oblik od onoga koji se trenutno provodi u pastoralu, čime se unosi promjena fizionomije župa. U modelu „pastoralne jedinice“ biskup može odrediti hoće li svaka župa imati svoje pastoralno vijeće ili će biti jedno zajedničko pastoralno vijeće, dok svaka župa mora imati ekonomsko vijeće. Međutim, radi što uspješnijega pastorala, bilo bi prikladno uspostaviti zajedničke pastoralne službe za neke odrednice kao što su kateheza, karitas, pastoral mladeži ili obiteljski pastoral te mogućnost sudjelovanja svih sastavnica naroda Božjega: svećenici,

osobe posvećena života i vjernici laici. Ako više „pastoralnih jedinica“ može tvoriti dekanat, biskup može, saslušavši prezbitersko vijeće, više dekanata ujediniti u „pastoralne zone“ (pogl. 7).

S obzirom na redovne i izvanredne oblike pastoralne skrbi o župnoj zajednici, *Naputak* govori o župniku, župnom upravitelju, povjerenju *in solidum*, župnom vikaru, đakonu, osobama Bogu posvećenoga života, vjericima laicima i drugim oblicima pastoralne skrbi te njihovoj suradnji. Prije svega govori se župniku, njegovoj službi i poslanju, obvezama i pravima, tvrdeći da kao pastir ima temeljno uporište za župnu zajednicu, jer je pozvan ustrojiti župu i da, kao vođa, bude znak zajedništva. Župnik je u službi župe, a ne suprotno. Da bi netko mogao biti župnik, prije toga mora biti valjano zaređen za svećenika, jer bez svetoga reda svećeništva ne može se obnašati župnička služba, ni u slučaju nedostatka svećenika. Župnička se služba ne može povjeriti pravnoj osobi niti skupini osoba sastavljenoj od svećenika i vjernika laika (*team guida*; *équipe guida*). Kao upravitelja župnih dobara i pravnog predstavnika župe, župnika se, radi dobra duša, imenuje na neodređeno vrijeme, jer dobro duša zahtijeva stabilnost i uključuje poznavanje zajednice i blizinu s njom. Ipak, naučava *Naputak*, na temelju odluke biskupske konferencije biskup može imenovati župnika na određeno vrijeme, ali ne na manje od pet godina. No, ako nije moguće imenovati župnika, može se, kao prijelazno rješenje, ne duže od godine dana, u skladu s kanonskim propisima, imenovati župnog upravitelja. Isto tako, kada to traže okolnosti, može se pastoralna briga za župu ili za više župa povjeriti većem broju svećenika *in solidum*, koji se, radi boljšega ispunjavanja službe, trebaju ravnati prema određenomu pravilniku, a jedan od njih treba biti voditelj. Svećenik može biti imenovan župnim vikarom i zadužen za neko pastoralno područje (mladi, obitelji, bolesnici, kateheze itd.). Osim toga, *Naputak* govori o đakonima, koji su suradnici biskupa i svećenika u jedinstvenomu evangelizacijskom poslanju. Ne smije ih se, kako reče papa Franjo, smatrati „pola svećenicima, a pola laicima“ ili kao neku vrstu posrednika između vjernika i pastira te postoji opasnost da ih se gleda u vidiku klerikalizma i funkcionalizma. Pozivajući se na Drugi vatikanski sabor, *Naputak* naučava da su đakoni zaređeni službenici i sudjeluju, iako na drukčiji način, u sakramentu svetoga reda, posebno na području evangelizacije i milosrdne ljubavi, uključujući upravljanje dobrima, naviještanje evanđelja i služenje pri euharistijskomu stolu. U župi mogu djelovati osobe posvećenoga života za koje Kongregacija napominje da su svjedoci radikalnoga nasljedovanja Krista te mogu pridonijeti evangelizacijskomu poslanju župne

zajednice i djelovati sukladno njihovim posebnim darovima. Vjernici laici, kojima je svojstvena svjetovna narav, sudjeluju u evangelizacijskomu radu Crkve, te se od njih traži velikodušno zauzimanje u svjedočenju života u skladu s evanđeljem i u službi župnoj zajednici, a mogu im se povjeriti razne službe. Dodatni je izazov za biskupa da mora osigurati pastoralnu brigu za župnu zajednicu u slučaju nedostatka svećenika. U takvim problematičnim pastoralnim okolnostima biskup može povjeriti „sudjelovanje u obnašanju pastoralne brige“ u župi đakonu, posvećenoj osobi, vjerniku laiku ili zajednici osoba (npr. crkvenom zavodu ili nekoj vjerskoj udruzi). One kojima je na takav način povjereno sudjelovanje u obnašanju pastoralne brige za župnu zajednicu trebao bi voditi svećenik moderator. Radi se samo o izvanrednomu i privremenomu obliku povjeravanja pastoralne brige te se ne smije miješati s redovnom suradnjom i odgovornosti svih vjernika. Za takvo izvanredno sudjelovanje u obnašanju pastoralne službe treba na odgovarajući način pripremati narod Božji, ističući da se to radi izričito zbog oskudice svećenika i da je riječ o „sudjelovanju u obavljanju pastoralne brige“, a ne o usmjerivanju, koordiniranju, moderiranju, upravljanju župom, što pripada samo svećeniku. Dakle, koordinacija tako postavljenoga pastora la pripada svećeniku voditelju, kojega određuje mjesni biskup, a đakoni i vjernici laici kojima je povjerena spomenuta služba, mogu obnašati samo one zadaće koje odgovaraju njihovom statusu. Time, dakle, preobrazba župe smjera dekloralizaciji, odnosno: premda vjernik laik ne može preuzeti svećeničke ovlasti, ipak se potiče važnost i uloga vjernika laika te svijest o suradnji svećenika i vjernika laika (pogl. 8).

Osim prigodne suradnje postoje redovite službe na temelju kojih vjernici laici primaju odgovornost u župnoj zajednici, kao što su npr. katehete, ministranti, odgojitelji, djelatnici karitasa, posjetitelji bolesnika. Međutim, uvijek treba koristiti ispravno nazivlje da bi se razlikovalo zajedničko i službujuce svećeništvo. O tom posebno treba voditi brigu biskup, kako ne bi đakonu ili vjerniku laiku, koji imaju odgovornost u župi, pridali izraz župnik, pastir, kapelan, koordinator ili neki sličan naziv, što je kanonski pridržano svećeniku. Isto tako, ističe se u *Naputku*, nije ispravno reći da je takvima povjerena pastoralna briga za župnu zajednicu ili da oni presjedaju župnom zajednicom. Bolji je naziv pastoralni suradnik ili pastoralni pomoćnik, odnosno prikladnije je reći da je netko zadužen za nešto u župnoj zajednici, da je đakon kooperator ili da je vjernik laik koordinator za neko područje. Vjernici laici mogu biti, uz poseban obred, postavljeni u stalnu službu čitača i akolita, ako su u punomu zajedništvu s Katoličkom Crkvom te ako imaju odgovarajući forma-

ciju i uzorno osobno i pastoralno ponašanje. Osim toga, u izvanrednim okolnostima, biskup im može, na temelju razborite prosudbe, povjeriti druge zadaće, kao što je slavljenje službe riječi, krštenja i sprovodne obrede, te, ako je to potrebno, propovijedati u crkvi ili u oratoriju. Ni u kojem slučaju ne mogu propovijedati tijekom mise, dok ih biskup može, uz dopuštenje Svete Stolice, ovlastiti da sudjeluju u obredu vjenčanja (pogl. 9).

Kongregacija za kler posebnu pozornost posvećuje crkvenim tijelima suodgovornosti, od kojih ističe župno ekonomsko vijeće i župno pastoralno vijeće. Osim što se brine za evangelizaciju i svjedočenje evanđelja župnik je obvezan zajedno sa suradnicima brinuti se o crkvenim dobrima. Iz tog razloga u svakoj župi treba ustanoviti ekonomsko vijeće, koje broji najmanje tri člana, a župnik mu predsjedava. Ako ne postoje posebne biskupove odredbe, župnik sam može odrediti broj članova vijeća te ih imenovati ili izabrati iz župne zajednice, premda članovi ne moraju biti nužno iz župe, a morali bi biti uzorna života i stručnjaci za gospodarstvena pitanja. Ako okolnosti to traže, netko tko je stručnjak za gospodarska pitanja može biti član vijeća u nekoliko župa. U *Naputku* se posebno ističe transparentnost, koju treba shvatiti ne samo kao formalno predstavljanje podataka već i kao obvezu obavještanja zajednice i korisnu mogućnost za njezinu formaciju. U transparentnosti se očituje bitan način rada za vjerodostojnost Crkve, posebno tamo gdje ona ima velika sredstva za upravljanje. Nužno je godišnje izvješće s kojim najprije treba upoznati mjesnog ordinarija, dakako, uz detaljno navođenje primitaka i izdataka. S obzirom na župno pastoralno vijeće biskup ih, prema kanonskim odredbama, može, ali i ne mora osnovati. Papa Franjo tvrdi da biskup ne može voditi biskupiju bez pastoralnoga vijeća, a ni župnik župu. U slučaju pastoralnoga modela „pastoralnih jedinica“ moguće je osnovati jedno pastoralno vijeće za više župa. Kongregacija, tumačeći teološki smisao pastoralnoga vijeća, tvrdi da je ono upisano u konstitutivnu stvarnost Crkve, kao Tijela Kristova, jer svaki je vjernik na temelju krštenja pozvan izgrađivati Crkvu, svi su vjernici u uzajamnoj suodgovornosti i svi su pozvani sudjelovati u poslanju Crkve. Stoga se pastoralno vijeće ne smije shvaćati kao činovničko tijelo, jer ono ostvaruje središnje stanje naroda Božjega kao aktivnog nositelja evangelizacijskog poslanja. Zadaća mu je proučavati, ispitivati sve što se tiče pastoralnih pothvata i predlagati praktične zaključke u svrhu promicanja crkvenosti, s time da ono „nije prvenstveno crkvena organizacija, kako smatra papa Franjo, već misijski san da se dopre do svih“. Ono predstavlja zajednicu, a čine ga sve sastavnice župne zajednice: svećenici i vjernici laici. Bitno je, između ostaloga, radi toga da pomoću njega vjernici mogu,

u svrhu dobra župne zajednice, obnašati svoje pravo i dužnosti, iznoseći svoje stavove pastirima i komunicirajući s ostalim vjernicima. Premda je pastoralno vijeće savjetodavne naravi, župnik ipak mora razmotriti njegove prijedloge, a treba izbjegavati dvije krajnosti: župnikovo osporavanje već donesenih odluka ili samo formalno sazivanje vijeća, te, s druge strane, vijeće u kojemu je župnik samo jedan od članova, lišen uloge župnika i voditelja župne zajednice. Kongregacija smatra da se tamo gdje nije moguće neku zajednicu vjernika uzdignuti na razinu župe, mogu uspostaviti pastoralni centri sa svrhom promicanja pastoralnoga života (pogl. 10).

Na kraju, tema koja je povezana sa životom župe odnosi se na priloge koji se daju svećeniku prigodom slavljenja svete mise i drugih sakramenata. U *Naputku* se naglašava da prilozi trebaju biti „slobodan čin“ darovatelja, prepušten njegovoj savjesti i osjećaju crkvene odgovornosti, a ne „cijena koju treba platiti“ ili „porez koji se naplaćuje“, kao da je to neka vrsta „poreza na sakramente“. Sakramentalnim se životom ne smije trgovati, ističe se u *Naputku* te tako slavljenje mise ne može biti podložno tarifama, pogodbama ili trgovini. Kongregacija drži da treba podizati svijest među vjernicima da dragovoljno pridonose potrebama župe, da nauče spontano se brinuti, poglavito tamo gdje je davanje priloga na svetoj misi jedini izvor uzdržavanja svećenika (pogl. 11).

Alojzije Čondić